

TALABALARNING FAMILISTIK KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK TIZIMINI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7854346>

Ismoilov Sherzodbek Dilshodovich

Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola talabalarning oiladagi tarbiyasi, umuminsoniy qadriyatlar, Vatanga bo'lgan mehr-muhabbati, talabalarni oilaviy hayotga tayyorlash xar bir pedagogning va ota onaning burchi xisoblanadi.

Kalit so'zlar: Ta'lim tarbiya, tarbiya modeli, familistik kompetensiyani, urf-odatlarini, ommaviy madaniyat, mafkuraviy immunitet.

2017-yil 7-fevralda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev

O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risidagi Farmoni qabul qilindi.

Harakatlar strategiyasi muvofaqiyati har birimizning uni qanday tushunishimizga, o'z shaxsiy hayotiy harakatlar strategiyamiz deb qabul qilib, har kuni ish joyimizda uni dil, til, qo'l bilan qo'llab-quvvatlashimizga bog'liq. Har birimiz o'zimizning farzandlik burchimizni Vatanga muhabbatimizni ish bilan ko'rsatishga yangi imkoniyatlar yaratildi. Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yilining dasturidagi 320 bandning har biridan inson manfaatlari uqtirib turadi.

Dasturning Ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari bo'limida yoshlar uchun qilinadigan ko'p qirrali ishlar tizimini ko'ramiz.

-yoshlarning bandligi va real daromadlarni izchil oshirish, ta'lim va fan sohasini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish, oilada farzand tarbiyasi borasida ma'suliyatni oshirish, yoshlar va voyaga etmaganlarni manfaatlarni ta'minlash uchun yetuk va mas'ul mutaxassislarning sayyor qabullarini tashkil qilib, zarur yordamlar ko'rsatish.

-o'quvchi-yoshlarni mafkuraviy immunitetini mustaxkamlash yoshlarning intellektual va ma'naviy ehtiyojlarini yanada ko'proq qondirish, yuksak bilimli va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash, ularning ma'naviyati va madaniyatini yuksaltirish.

-multimediya maxsulotlarni yaratish va targ'ib qilish, mobil internet foydalanuvchilariga mo'ljallangan, yoshlarni axloqiy tarbiyalash, ularning intellektual salohiyatini va ijtimoiy faolligini yanada oshirishga xizmat qiladigan milliy o'yinlarni tashkil etish;

-ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish, farzand tarbiyasi borasidagi

burch va ma'suliyatni oshirish, mustahkam mafkuraviy immunitetga ega bo'lgan yoshlarni tarbiyalash, notinch oilalar farzanlari, uyushmagan yoshlar ish bilan band bo'lmagan Ommaviy madaniyat ta'siriga tushib qolgan yigit-qizlarning xatti-harakatlarini nazoratga olishda ota-onalarning ma'suliyatini oshirish, kashandalik, alkogolli ichimliklar istemol qilish va boshqa illatlar profilaktikasiga oid tadbirlarni tashkil qilish;

Davlat dasturida yoshlar masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Dasturning Yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish deb nomlangan bandida Jismonan sog'lom, ruhan va aqlan rivojlanagan, mustaqil fikrlaydigan, vataniga sodiq yoshlarni tarbiyalash demokratik islohatlarni chuqurlashtirish va fuqorolik jamiyatini rivojlantirish jarayonida ularning ijtimoiy faolligini oshirish belgilangan.

Ushbu vazifada yoshlar tarbiyasiga yettita talab, yani pedagogik ishning 7 aniq mezoni mujassam:

1. Jismoniy sog'lom;
- 2) ruhan va aqlan rivojlangan;
- 3) mustaqil fikrlaydigan;
- 4) vatanga sodiq;
- 5) qat'iy hayotiy nuqtai nazarga ega yoshlarni tarbiyalash;
- 6) demokratik islohotlarni chuqurlashtirish;
- 7) yoshlarni ijtimoiy faolligini oshirish, aynan mana shu xislat-u fazilatlar harakat strategiyasining inson omilini kuchaytiradi.

Insonning dunyoda bir-biriga beradigan eng qimmatbaho sovg'asi bu-mehr va qadr. Bu ikki tushuncha bizni mudom yashashga, intilishga, izlanishga chorlaydi. Har bir xalq, millat, eng asosiysi, har bir inson uchun birdek ahamiyatli bo'lgan bu tushunchalar muqaddas qo'rg'on atalmish oilada qalbimizga singadi, vujudimizda ildiz otadi. Ko'nglimizdagi pokiza orzular ham undagi iliq harorat, mehrdan quvvat oladi. Chunki ilk so'zimizni oilada aytamiz, ilk sabog'imizni oiladan olamiz, ilk tanbehimizni oiladan eshitamiz. U bizga oqu qorani tanituvchi, mustaqil shaxs qilib tarbiyalovchi, jami yomonliklardan asraguvchi bir qo'rg'on. Shunday qo'rg'onki, ostonasi mehr, martabasi oqibat, mukofoti baxtdan sado beradi. Tariximizga nazar tashlasak, azaldan yurtimizda oila muqaddas sanalib kelinganiga amin bo'lamiz. Sharqona tarbiya, ming yillik qadriyatlar, milliy an'ana va urf-odatlar zamirida o'zbek oilasining ijtimoiy, ma'naviy, madaniy qadri va ahamiyati yaqqol namoyon bo'ladi. Eng muhimi, bugungi globallashuv davrida ham u biz uchun o'zining tarixiy ahamiyatini yo'qotgani yo'q, balki uning tarbiyaviy-ma'naviy qadr-qimmatini tobora yuksalib bormoqda.

Zardo'shtiylikning muqaddas kitobi bo'lgan Avesto islomgacha bo'lgan sharq xalqlari oilada sog'lom avlod tarbiyasining usul va vositalari, huquqiy munosabatlar haqida ma'lumot beradi. 15 yosh bola uchun balog'at yosh hisoblanadi, unga zardo'shtiylikning qoidalari o'rgatiladi. Bu yoshda yigit yoki qiz bola turmush qurishi mumkin bo'lgan. Turmushga chiqayotgan qiz bolaning baquvvat, sog'lom, go'zal bo'lishi, bo'lajak farzandning sog'lom tug'ilishi oila mustahkamligi uchun asos hisoblangan. Ayol kishining ma'naviy pokligi, oilada

saranjom-sarishtaligi, tozaligi uning axloqiy ma'naviy yetukligining oliy bosqichi hisoblanadi.

Pedagogika fanlari doktori M.Maxmudova o'zining ilmiy tadqiqot ishlarida yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalalarini ilmiy va amaliy jihatdan chuqur tahlil qilgan va bu boradagi muammolarni yechimlarini ko'rsata olgan. Jumladan olimaning Ta'limjarayonida yoshlarni ma'naviy hayotga tayyorlash metodlari|| nomli maqolasida jumladan, talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash metodlarini tanlashda quyidagi mezonlarga rioya etiladi: tanlangan metodlarning ta'lim vazifalariga, o'quvchilarning tarbiyasi va rivojlanishiga, mazkur mavzu mazmuniga mosligi; talabalarning tayyorgarlik darajasiga ,yosh xususiyatlariga ta'lim sharoitlariga, imkoniyatlariga va boshqalarga mosligini hisobga olish holatlarni ta'kidlab o'tgan.

Tadqiqotchilarning ilmiy tadqiqot ishlarini o'rganganimizda ularning bu sohadagi, yani talabalarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasiga ilmiy yondoshganligini, bu borada turli ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilganligini ko'rishimiz mumkin. Oilashunos olimlarning bir qator risolalarida talabala yoshlarning oilaviy hayotga tayyorlashda nimalarga e'tibor qaratish lozimligi, bunda oila, mahalla va oliy ta'lim muassasalarining hamkorligini ta'minlashni nazarda tutganlar. Chunki farzandlar tarbiyasida oilaning o'rnini kattadir. Biz eng avvalo oiladan bizga kerakli tarbiyani olamiz. Bunda oilada ota-onalar va oilaning boshqa katta a'zolari bobo, buvi va boshqalarning roli o'rinlidir. Shu boisdan ham oila sog'lom avlodni voyaga yetkazadigan eng muqaddas makondir. Oilaning har jihatdan mustahkamligi oilaning barpo etilishiga oila a'zolarining o'zaro munosabatlariga bog'liqdir.

Pedagogika fanlari doktori, professor O.Musurmonova o'zining bir qator ilmiy tadqiqot ishlarida jumladan, Oila ma'naviyati-milliy g'urur o'quv qo'llanmasida. Oilada farzandning ota oldidagi burchi ham nihoyatda muhimdir. Uni oilaning ustuni, kundalik turmush sharoitining ta'minotchisi, g'amxo'r murabbiy sifatida hurmat qilish, rozi etish, duosini olish farzandning burchidir. O'g'il bola, ota-qiz bola esa ona yumushlarini yengillashtirishda ko'makdosh bo'lmog'i zarur. Bog'bon umid bilan nihol ekkani kabi, ota-ona ham ezgu umid bilan farzandni dunyoga keltiradi, ardoqlab o'stiradi. Daraxtning shirin-shakar mevalaridan bahramand bo'lishni orzu qilgan bog'bondek, ota-ona ham o'z farzandini aqlli, mehnatsevar, bilimli jamiyatimiz taraqqiyoti uchun halol hizmat qiluvchi ma'nan va ismonan barkamol qilib etishtirish uchun bor kuch va imkoniyatlarini sarf etadi. Hech bir ota-ona farzandiga yomonlik ravo ko'rmaydi. Chunki xalqimiz aytganidek Farzand yurakning yog'idan yaratiladi.

Pedagogika fanlari nomzodi F.Xidirova o'zining Oilada qizlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari nomzodlik dissertatsiyasida, oilada qizlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash murakkab pedagogik jarayon sanalib, mazkur jarayonning samarali tashkil etilishi bu

boradagi muayyan kamchilik va muammolarning bartaraf etilishi bilan belgilanadi. Ayni vaqtda esa oilada qizlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash borasida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ular quyidagilardan iboratdir:

1. Ota-onalarning oilada qizlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash jarayonining mohiyati xususida to'la ma'lumotga ega emasliklari.

Milliy etnopsixologik xususiyat (Ota-onalarning o'z farzandlari bilan ma'lum masalarda ochiq oydin muloqotda bo'la olmasliklari) oila sharoitida ota-onalar yoshlar, chunonchi qizlarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash jarayonining mohiyatini to'la tushunmasliklari sabab bo'lmoqda.

2. Ota-onalar tomonidan yoshlar,shu jumladan qizlarni oilada hayotga mustaqil oilaviy hayotga tayyorlash borasidagi nazariy va amaliy bilimlarni o'rganish imkonini beruvchi manbalarning yetarli darajada mavjud emasligiga to'xtalib o'tgan.

Shuningdek psixolog olim N.A.Sog'inov o'zining bir qator ilmiy ishlari va risolalarida talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasiga hamda oilada farzandlar tarbiyasida va shaxs shakllanishida ota-onalarning o'zni muhimligini yoritib berishga harakat qilgan. Shuningdek tadqiqotchi oilada talabalarni oilaviy hayotga tayyorlash jarayonida ota-onalar uchun va o'qituvchilar uchun bir qancha tavsilarni ishlab chiqqan.

Ammo olib borilgan tadqiqot ishlarida Oliy ta'lim muassalarida tahsil olayotgan talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalalari yetarlicha o'rganilmagan. Talaba yigit va qizlarning ruhiy holati, ta'lim-tarbiyasi ma'naviy-axloqiy darajalari, talaba yoshlarni oilada tarbiyalashda oiladagi muhit, ota-ona, qarindosh-urug'larning munosabatlari, Oliy ta'lim muassasalarida o'qitiladigan predmetlarning talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashdagi holati va imkoniyatlari chuqur izlanishlar olib borishni toqozo etadi. Talabalarni oilaga tayyorlashda milliy urf-odatlarimiz va an'analarimiz, darsdan tashqari tarbiyaviy tadbirlarning bu boradagi imkoniyatlari, oila, ta'lim muassasalari va mahalla hamkorligining talaba yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashdagi hamkorlik aloqalari yetarli darajada ilmiy tadqiqot ishlarini olib borishni talab qiladi. Shu bois, yuqoridagi fikr-mulohazalardan kelib-chiqib, talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi pedagogik jihatdan muammo sifatida chuqur o'rganilmog'i va undan tegishli xulosalar chiqarib olinmog'i lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1.Abdusmatova Sh.S. Burxanova M.B. (2020). Ko'p farzandli ota-onalarni oiladagi munosabatlarining xususiyatlari. Oriental Art and Culture

2.Usmanova E.Z. O'quvchilarda mustaqil tafakkurni qanday qilib rivojlantirish mumkin. -T.: O'zbekiston

3. Sherzod, I. (2022). THE CONTENT OF THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS FOR THE FORMATION OF FAMILISTIC COMPETENCE IN STUDENTS. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, 8, 40-46.
4. Ismoilov, S. D. (2022). OILA VA QADRIYAT. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 998-1003.
5. Dilshodovich, I. S. (2021). Ways To Increase the Effectiveness of Physical Education Classes in Secondary Schools. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 2, 142-143.
6. Ismoilov, S. (2021). Developing A Valued Attitude Towards the Family in Students as A Topical Pedagogical Problem. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 3, 91-93.
7. Ismoilov, S. D. (2022). O 'SMIR YOSHDAGI O 'QUVCHILARDA OILAVIY QADRIYATLARNI RIVOJLANTIRISHNING O 'ZIGA XOS MUXXIM JIXATLARI. *INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL*, 3(5), 96-100.
8. Ismoilov, S. (2021). SPECIFIC FEATURES OF FORMATION OF FAMILY VALUES IN STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 693-696.
9. Dilshodovich, I. S., & Muhammadjasur G'anijon o'g, I. (2022). O'SMIR YOSHDAGI O'G'IL BOLALARNI SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA OILANING ROLI MAZMUNIGA ILMIY YONDASHUVLAR. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 2(13), 466-471.
10. Dilshodovich, I. S. (2022). UMUM O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA O'G'IL BOLALARNI OILAGA TAYORLASHNING PSIXOLOGIK ILMIY ASOSLARI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(14), 775-779.
11. Dilshodovich, I. S., & Muhammadjasur G'anijon o'g, I. (2022). OILADA O'SMIR SHAXSINI SHAKLLANTIRISHNING ASOSIY MANBALARI SHAXS RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR. *INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2022*, 2(14), 57-65.
12. Dilshodovich, I. S., & Muhammadjasur G'anijon o'g, I. (2022). O'SMIR YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA OILA PEDAGOGIKASI VA PSIXOLOGIYA FANLARINING IMKONIYATLARI. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 3(25), 28-33.
13. Baydjanov, B. (2021, August). HIGHER EDUCATION PROSPECTS AND ISSUES OF DEVELOPING INFORMATION SECURITY CULTURE AMONG STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF FERGANA REGION): <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1284>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.05).
14. Khaitboevich, B. B. (2020). Some features of protection of students from the threat of harmful information in the educational process. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(10), 69-72.

15. Байджанов, Б. Х. (2020). Таълим жараёнида илғор хорижий тажрибаларни самарали қўллаш механизмлари. *Science and Education*, 1(2), 514-519.

16. Baydjanov, B. (2021, March). COMPATIBILITY OF NEW RENAISSANCE PEDAGOGY AND JADID ENLIGHTENERS' VIEWS ON EDUCATION AND INFORMATION SECURITY. In *Конференции*.

17. Baydjanov, B. (2021, June). HIGHER EDUCATION PROSPECTS AND ISSUES OF DEVELOPING INFORMATION SECURITY CULTURE AMONG STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF FERGANA REGION). In *Конференции*.

18. Tuychieva, I. (2015). The concept of pedagogical innovation in modern education. *The Advanced Science Journal*, 87-90.

19. Ibragimovna, T. I. (2021). LEGAL AND REGULATORY FUNDAMENTALS OF REFORM OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN UZBEKISTAN.

20. Tuychiyeva, I. I. (2017). Question of Using Linguo-cultural Material for Learning Native Tongue in Professional Colleges. *Eastern European Scientific Journal*, (4), 84-88.

21. Tuychieva, I. I. (2018). Mechanisms Ensuring Children's Thought Activity Development at Preschool Education Process. *Eastern European Scientific Journal*, (6).

22. Туйчиева, И. И. (2019). Вопросы обеспечения активизации мыслительной деятельности детей в процессе дошкольного образования. In *PSYCHO-PEDAGOGICAL PROBLEMS OF A PERSONALITY AND SOCIAL INTERACTION* (pp. 22-25

23. Туйчиева, И. И., & Ганиева, Г. В. (2016). ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПОВ ПЛАНИРОВАНИЯ РАБОТЫ ПО РАЗВИТИЮ РЕЧИ. *Учёный XXI века*, (11 (24)), 48-53.